

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Αριστοτέλης, Πολιτικά Γ1, 1 - 2 /A2, 5-6

(Το διδαγμένο κείμενο και η μετάφρασή του δε δίνονται λόγω οικονομίας του χώρου).

B. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

[1] Οἱ μὲν ἐπαινοῦντες, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς προγόνους ὑμῶν λόγον εἰπεῖν μοι δοκοῦσι προαιρεῖσθαι κεχαρισμένον, οὐ μὴν συμφέροντά γ' ἐκείνοις οὐδ' ἐγκωμιάζουσι ποιεῖν· περὶ γὰρ πραγμάτων ἐγχειροῦντες λέγειν ὧν οὐδ' εἷς ἀξίως ἐφικέσθαι τῷ λόγῳ δύναιτο, αὐτοὶ μὲν τοῦ δοκεῖν δύνασθαι λέγειν δόξαν ἐκφέρονται, τὴν δ' ἐκείνων ἀρετὴν ἐλάττω τῆς ὑπεilhυμένης παρὰ τοῖς ἀκούουσιν φαίνεσθαι ποιοῦσιν. ἐγὼ δ' ἐκείνων μὲν ἔπαινον τὸν χρόνον ἡγοῦμαι μέγιστον, οὗ πολλοῦ γεγενημένου μείζω τῶν ὑπ' ἐκείνων πραχθέντων οὐδένες ἄλλοι παραδείξασθαι δεδύνηνται. [2] αὐτὸς δὲ πειράσομαι τὸν τρόπον εἰπεῖν ὃν ἂν μοι δοκεῖτε μάλιστα δύνασθαι παρασκευάσασθαι. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει· εἰ μὲν ἡμεῖς ἅπαντες οἱ μέλλοντες λέγειν δεινοὶ φανείημεν ὄντες, οὐδέναν τὰ ὑμέτερον εὖ οἶδ' ὅτι βέλτιον σχοίη· εἰ δὲ παρελθὼν εἰς ὅστισιν δύναιτο διδάξαι καὶ πείσαι, τίς παρασκευὴ καὶ πόση καὶ πόθεν πορισθεῖσα χρήσιμος ἔσται τῇ πόλει, πᾶς ὁ παρὼν φόβος λελύσεται.

(Δημοσθένους, Περὶ τῶν Συμμοριῶν καὶ Προοίμια δημηγορικὰ Ζ' § 1 - 2)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- A.** Να μεταφράσετε από το διδαγμένο κείμενο το απόσπασμα: «Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις ... οὐκ ἐστὶ πολίτης»
- A1.** Ποια επιρροή άσκησε ο Εὐδοξος από την Κνίδο στην ψυχρσύνθεση του Αριστοτέλη;
- A2.** «ἡ δὲ πολιτεία τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ τάξις τις». Να σχολιάσετε το παραπάνω χωρίο με βάση το κείμενο που σας δόθηκε.
- A3.** Πῶς τεκμηριώνει ο Αριστοτέλης τη θέση «Καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλάκις» στο κείμενο που σας δόθηκε;
- A4.** Λαμβάνοντας υπόψη τη φράση «πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς» καὶ το μεταφρασμένο απόσπασμα, να παρουσιάσετε την αριστοτελική αντίληψη για την αὐτάρχεια, καθώς και την τελ(ε)ολογική θεώρηση του Αριστοτέλη.
- A5.** Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **σχεδόν, μορίων, χρή, συνεστώτων, πλήθος.**

B. Να μεταφραστεί το παραπάνω κείμενο.

B1. Να γράψετε τον τύπο που ζητείται για την καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

προαιρεῖσθαι:	το απαρέμφατο του αορίστου β' στην ίδια φωνή
εἰπεῖν:	το β' ενικό του αορίστου β' στην προστακτική στην ίδια φωνή
οἶδ':	το γ' πληθυντικό του ενεστώτα στην οριστική
πορισθεῖσα:	το α' πληθυντικό του ίδιου χρόνου στην οριστική στην ίδια φωνή
ἐγκωμιάζουσι :	ο ίδιος τύπος στον Παρατατικό
μέγιστον:	τη γενική ενικού του ίδιου γένους στο συγκριτικό βαθμό.
δόξαν:	τη δοτική ενικού
πραχθέντων:	την ονομαστική ενικού στο αρσενικό γένος
βέλτιον:	τη γενική πληθυντικού του ίδιου γένους στον υπερθετικό βαθμό
ἅπαντες:	τη δοτική πληθυντικού

Γ1. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των ὀρων:

οἱ ἐπαινοῦντες, μοι, ἔπαινον, ὑπ' ἐκείνων, ἅπαντες

Γ2. «αὐτὸς δὲ πειράσομαι ... βέλτιον σχοίη»: Να εντοπίσετε τον υποθετικό λόγο της περιόδου, να τον χαρακτηρίσετε και να κάνετε τις απαραίτητες μετατροπές ὥστε να δηλώνει το προσδοκώμενο.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Η μετάφρασή του διδαγμένου κειμένου δε δίδεται για λόγους οικονομίας χώρου.

A1. Βλέπε Εισαγωγή σχολικού βιβλίου «Φιλοσοφικός Λόγος», σελ. 140 : «Ένας τέτοιος λόγιος ... η ψυχρσύνθεση του Πλάτωνα).»

A2. Ο Αριστοτέλης στην παρούσα ενότητα ξεκινά να εξετάζει την έννοια της πολιτείας, δηλαδή του συστήματος διακυβέρνησης που εφαρμόζεται σε μια κοινωνία. Αμέσως όμως μεταβαίνει από την πολιτεία στην πόλη. Για τη μετάβαση αυτή δίνει τρεις εμπειρικές εξηγήσεις. Αρχικά ότι είναι ένα θέμα που έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις και αμφιλογίες («Νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν»)· έπειτα ότι η δραστηριότητα του πολιτικού και του νομοθέτη έχει να κάνει με την πόλη («τοῦ πολιτικοῦ...περὶ πόλιν»). Ο Αριστοτέλης στο συγκεκριμένο χωρίο παρουσιάζει τον τρίτο λόγο, για τον οποίο η εξέταση θεμάτων περί πολιτευμάτων απαιτεῖ προηγουμένως την εξέταση και τον προσδιορισμό της έννοιας πόλη. Επισημαίνει, συγκεκριμένα, ότι το πολίτευμα είναι ένας τρόπος οργάνωσης ὅσων ζουν σε μια πόλη («τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ τάξις τις»). Με άλλα λόγια, το πολίτευμα είναι κάτι που βρίσκεται σε άμεση σχέση και σύνδεση με τη λειτουργία της πόλης. Δεν μπορεί να νοηθεῖ ὑπαρξή κάποιου πολιτεύματος,

παρά μόνο μέσα στα πλαίσια ενός οργανωμένου συνόλου ανθρώπων, μιας πόλης. Έτσι, η εξέταση των πολιτευμάτων προϋποθέτει τη γνώση του περιεχομένου του όρου *πόλη*.

Στο σημείο αυτό γίνεται μια προσπάθεια να δοθεί ένας ορισμός της λέξης *πολίτευμα*. Φυσικά, πρόκειται για έναν πρώτο, αρκετά γενικό ορισμό. Ο Αριστοτέλης λέει ότι *πολίτευμα* είναι ο τρόπος κατανομής της πολιτικής δύναμης σε αυτούς που κατοικούν την πόλη. Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτόν τον ορισμό, το *πολίτευμα* χαρακτηρίζεται με κριτήριο το ποιοι κατέχουν την εξουσία, πώς έχουν κατανεμηθεί τα διάφορα αξιώματα στα μέλη της πόλης. Αν θέλουμε να κατανοήσουμε τι εννοεί ο Αριστοτέλης, μπορούμε να αναφέρουμε συγκεκριμένα, γνωστά παραδείγματα. Έτσι, στο *πολίτευμα* της ολιγαρχίας, τα αξιώματα, η πολιτική δύναμη, ανήκει στους λίγους, στο *πολίτευμα* της δημοκρατίας, η πολιτική δύναμη έχει κατανεμηθεί σε όλο το δήμο, δηλαδή το λαό.

A3. Συστατικό στοιχείο και ουσιώδες μόριο της «πόλεως» θεωρεί ο Αριστοτέλης τον πολίτη, στον οποίο στηρίζεται ο δεύτερος κατά σειρά ορισμός της «πόλεως» («ή γάρ πόλις πολιτῶν τι πλήθος ἐστί»). Το πρόβλημα όμως που εντοπίζει ο φιλόσοφος είναι η έλλειψη ομοφωνίας σχετικά με το περιεχόμενο της έννοιας του πολίτη, η οποία δικαιολογείται από τη διαφορετικότητα των πολιτευμάτων. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ο ρόλος του πολίτη προσδιορίζεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε *πολίτευμα*. Αναφέρει ενδεικτικά μάλιστα την εννοιολογική και οντολογική διαφοροποίηση του όρου από τη δημοκρατία στην ολιγαρχία, προβαίνοντας σε μια πρώτη έμμεση πολιτειακή διαίρεση («ἐστί γάρ τις ὅς ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὢν ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλάκις οὐκ ἐστί πολίτης»). Για παράδειγμα, ένα άτομο σύμφωνα με τα κριτήρια μιας δημοκρατικής πόλης μπορεί να είναι πολίτης, ενώ το ίδιο άτομο μπορεί να μην είναι πολίτης σε ένα ολιγαρχικό καθεστώς, όπου ισχύουν άλλα κριτήρια (π.χ. καταγωγή, επάγγελμα, εισόδημα κ.ά.). Συμπερασματικά, λοιπόν, πολίτης θεωρείται κάποιος, όταν το *πολίτευμα* είναι δημοκρατικό και συνήθως όχι όταν το *πολίτευμα* είναι ολιγαρχικό. Στο δημοκρατικό *πολίτευμα*, ο πολίτης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην άσκηση της εξουσίας και στα πολιτικά δρώμενα εν γένει, χωρίς όμως αυτό να συμβαίνει κατ' ανάγκη και στα άλλα *πολιτεύματα*. Ας μην ξεχνάμε ότι το *πολίτευμα* της δημοκρατίας στηρίζεται στη λαϊκή έκφραση και βούληση και ο λαός είναι αυτός από τον οποίο πηγάζει κάθε μορφή εξουσίας, εν αντιθέσει με τα ολιγαρχικά και τυραννικά καθεστώτα που αφαιρούν την εξουσία από το λαό. Στα ολιγαρχικά *πολιτεύματα* την εξουσία καταλαμβάνουν πλούσιοι και δυνατοί και στα τυραννικά κάποιοι σφετεριστές της εξουσίας, οι οποίοι δε διατάζουν να προβούν σε αυθαιρεσίες, εξορίζοντας ή ακόμα και εξοντώνοντας πολίτες που θεωρούν επικίνδυνους για το καθεστώς.

A4. Η λέξη «αυτάρκεια» είναι παράγωγη από το επίθετο «αυτάρκης». Αυτό πάλι σχηματίζεται από το θέμα της αντωνυμίας «αὐτός» και του ρήματος «ἀρκέω-ω». Στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης είπε καθαρά τι εννοεί με τη λέξη «αυτάρκεια». Χρησιμοποιούμε, είπε, αυτή τη λέξη όταν θέλουμε να δηλώσουμε πως κάτι είναι και μοναχό του τέλει αγαθό, ότι και μόνο του κάνει τη ζωή άξια να τη ζήσει κανείς, έχοντας το αίσθημα ότι δεν έχει ανάγκη από τίποτε άλλο. Στο δικό μας χωρίο η πόλις χαρακτηρίζεται «τέλεια», ακριβώς γιατί τίποτε άλλο δεν χρειάζεται πέρα από αυτήν ο πολίτης, αφού η πόλις είναι αυτάρκης, μπορεί δηλαδή και μόνη της να του χαρίσει το πιο μεγάλο αγαθό που είναι το εὖ ζῆν, η εὐδαιμονία. Μια πόλις λοιπόν είναι αυτάρκης: αν η γεωγραφική της θέση της εξασφαλίζει άφθονα τα υλικά αγαθά και τη βοηθάει στην εμπορική της ανάπτυξη, αν έχει τις απαραίτητες αμυντικές δυνατότητες, αν διαθέτει σύστημα χρηστής διοίκησης και, προπαντός, απονομής της δικαιοσύνης, επομένως αν είναι ανεξάρτητη ή, με άλλα λόγια, αν δεν χρειάζεται εξωτερική βοήθεια, για να καλύψει τις υλικές και ηθικές – πνευματικές – κοινωνικές ανάγκες της. Σύμφωνα με τον ορισμό της «πόλεως», η αυτάρκεια είναι ο απώτερος σκοπός της. Για τον Σταγειρίτη φιλόσοφο, η αυτάρκεια είναι και «τέλος» και κάτι το «βέλτιστον», δηλαδή τελικός στόχος και κάτι το έξοχο, και η πόλις διαφοροποιείται από τις άλλες κοινωνικές οντότητες (οικία, κώμη) λόγω αυτής της αυτάρκειας. Η πόλις συγκροτήθηκε με σκοπό την εξασφάλιση της ζωής (του ζῆν) των ανθρώπων, όμως χάρη στην αυτάρκεια που έχει πετύχει, υπάρχει με σκοπό την εξασφάλιση της καλής ζωής (του εὖ ζῆν), δηλαδή της ευδαιμονίας. Στην πολιτική φιλοσοφία του Αριστοτέλη η αυτάρκεια της «πόλεως» είναι το υπέρτατο αγαθό και ταυτίζεται με την ευδαιμονία των πολιτών, με το εὖ ζῆν.

A5. **σχεδόν:** σχήμα, σχέση, **μορίων:** μοριακός, άμοιρος, **χρή:** χρέος, άχρηστος, **συνεστώτων:** σύστημα, παράσταση, **πλήθος:** πλησμονή, πλήρης.

B. Όσοι επαινούν τους προγόνους σας, άνδρες Αθηναίοι, μου φαίνονται, ότι προτιμούν να πουν λόγους ευχάριστους, αλλά όμως (μου φαίνονται) ότι δεν πράττουν έργα συμφέροντα για εκείνους τους οποίους επαινούν· διότι επειδή επιχειρούν να μιλούν για πράγματα, τα οποία κανείς με το λόγο του επαξίως δε θα μπορούσε να παραστήσει, αυτοί μεν αποκτούν φήμη ότι είναι ικανοί να μιλούν, ενώ κάνουν (ώστε να) φαίνεται μεταξύ αυτών που ακούν η αρετή εκείνων κατώτερη της αντίληψης που έχει σχηματιστεί. Εγώ όμως νομίζω, ότι ο χρόνος είναι ο μέγιστος έπαινος εκείνων, διότι, αν και πέρασε τόσος χρόνος από τότε, κανείς άλλος δεν έχει μπορέσει να δείξει πράξεις ανώτερες απ' αυτές που έχουν κάνει εκείνοι. Εγώ ο ίδιος θα προσπαθήσω να σας εκθέσω τον τρόπον, κατά το οποίον μου φαίνεται, ότι άριστα μπορείτε να προετοιμαστείτε· διότι το πράγμα έχει ως εξής: Εάν λοιπόν εμείς όλοι όσοι πρόκειται να μιλήσουμε φανούμε δεινοί, καθόλου καλύτερα βέβαια δεν θα πήγαιναν οι υποθέσεις σας· εάν όμως μπορούσε, αφού ανέβει στο βήμα ένας, οποιοσδήποτε, να σας διδάξει και να σας πείσει ποια προετοιμασία και πόση και από πού όταν αποκτηθεί θα είναι χρήσιμη για την πόλη, (τότε) όλος ο φόβος που σας κατέχει τώρα θα έχει διαλυθεί.

B1.	προαιρείσθαι:	προελέσθαι
	εἰπεῖν:	εἰπέ
	οἶδ':	ἴσασι(ν)
	πορισθεῖσα:	ἐπορίσθημεν
	ἐγκωμιάζουσι:	ἐνεκωμιάζον
	μέγιστον:	τοῦ μείζονος
	δόξαν:	τῇ δόξῃ
	πραχθέντων:	ὁ πραχθεῖς
	βέλτιον:	τῶν βελτίστων
	ἅπαντες:	ἅπανσι

Γ1.	οἱ ἐπαινοῦντες:	επιθετική μετοχή, (με υποκείμενό της το άρθρο της «οἱ») υποκείμενο του ρήματος «δοκοῦσι»
	μοι:	δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο «δοκοῦσι»
	ἔπαινον:	κατηγορούμενο στο «χρόνον»
	ὑπ' ἐκείνων:	εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο «πραχθέντων»
	ἅπαντες:	ονοματικός, ομοιόπτωτος κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «ἡμεῖς»

Γ2.	Υπόθεση:	εἰ φανείημεν
	Απόδοση:	ἂν σχοίη
	Πρόκειται για υποθετικό λόγο που δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.	

Προσδοκώμενο: ἔάν (ἄν, ἥν) φανῶμεν... σχήσει/ ἔξει

Επιμέλεια
Ομάδα Αρχαίων Ελληνικών Ε. Ο. ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ